

"לתוקף קדושתו של יום עצמאותנו"

הרב אליעזר חיים שנוולד - ראש ישיבת ההסדר במודיעין
מאמר לקראת יום העצמאות תשס"ו

לקראת יום העצמאות השנה - לאחר ההתנתקות ואירועי עמונה, נשמעים קולות בתוך המחנה הציוני דתי שמהרהרים ומערערים על היחס למדינה בכלל, ועל היחס ליום העצמאות בפרט - להימנע מהתפילות המיוחדות ומהנפת הדגל. אלה מעלים טיעונים שונים ביחס למשמעות הרוחנית של יום העצמאות. בצד אלה קולות שהתגברו לאחר ההתנתקות ואירועי עמונה שקוראים לציבור להתנתק מהמדינה ומהשותפות בשרות הצבאי - בגלל מעורבות צה"ל בהתנתקות.

מי שמכיר את תהליך ההתגבשות הרוחני של יום העצמאות יודע שהטיעונים והשאלות ביחס למשמעות הרוחנית של יום העצמאות כבר עלו בעבר ואין בהם חדש, ועל כן התשובות ההלכתיות וההגותיות שניתנו אז תקפים גם לימינו. אולי אף יותר מכך: דווקא משום הערעור וההרהור על "תוקף קדושתו של יום עצמאותנו", אנו נדרשים השנה לברר סוגיה זו ביתר שאת.

ההכרזה על הקמת המדינה ביום ה' באייר תש"ח יצרה גל אדיר של שמחה ספונטנית בקרב העם כולו. ההרגשה היתה שהנה זכינו לרגע לו ציפו הדורות כולם במשך אלפי שנות גלות - "להיות עם חופשי בארצנו". גם גדולי הרבנים של הציבור החרדי התבטאו אז על המדינה במונחים של: "ראשית צמיחת גאולתינו". לכן בשנים הראשונות של המדינה לא התעוררו שאלות לגבי השמחה ביום העצמאות. אולם לאחר זמן התעוררו שאלות לגבי משמעותו של יום זה לדורות בין היתר משום: א. שהמדינה הפכה להיות עובדה יום יומית והשמחה הספונטנית התקתה. ב. שבמהלך השנים החלו להיחשף פגמים רבים בדרך ניהולה של המדינה, במיוחד ביחסה לכמה נושאים דתיים שהם בציפור נפשו של הציבור הדתי, והדבר גרם להעלאת סימני שאלה: "האם לנער הזה התפללנו"? והאם ניתן לשמוח על הקמה של מדינה

שפועלת בדברים מסויימים נגד התורה. ג. היו גם שטענו שלעצמאות של עם ישראל משלטון זר אין ערך רוחני אמוני והוא ערך לאומי בלבד. שכן ערך רוחני אמוני למדינה יכול להיות רק למדינה שמתנהלת עפ"י מצוות התורה בצורה מלאה.

את הכותרת "לתוקף קדושתו של יום עצמאותנו" נתן מורנו ורבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל (בנו של הרב קוק זצ"ל - שזכיתי ללמוד אצלו מספר שנים בישיבת מרכז הרב) לדברים שאמר ביום העצמאות השלישי למדינה בישיבת מרכז הרב (מופיע בספרו "לנתיבות ישראל" א' עמ' קפ"א). רבנו זצ"ל היה בין גדולי הדור שבררו את ההיבטים הרוחניים והדתיים של יום העצמאות, ובסו את מעמדו כיום בעל משמעות רוחנית ודתית בנוסף למשמעותו הלאומית. והיה גם שותף לגיבוש מנהגי החג: אמירת תפילות מיוחדות, תפילה לשלום המדינה ואמירת הלל ביום העצמאות.

רבנו זצ"ל באר בהרחבה - בדברים שבע"פ ובעשרות מאמרים שבכתב את ההיבטים ההלכתיים וההגותיים של סוגיה זו. העיון בדבריו של רבנו זצ"ל מלמדים שהטיעונים שמועלים כיום קיבלו מענה מקיף כבר אז. יש להדגיש כי רבנו זצ"ל לא התעלם מהפגמים ומהחסרונות שהיו בהתנהלות של המדינה ועמד בראש הנאבקים לתיקונם, אולם הוא הדגיש שהפגמים אינם מבטלים את החובה להודות לקב"ה על הניסים הגדולים שעשה עימנו בהקמת המדינה.

שאלת היסוד על ערכו הרוחני של היום היא: מה המשמעות של יום זה - ה' באייר, הרי הדבר היחיד שהתרחש בו היה אקט הכרזת המדינה?! לכאורה, ההכרזה לכשעצמה היתה אקט הצהרתי שאינו גורם לשום שינוי עובדתי בשטח. הרי ביום זה, לא השתנה שום דבר במציאות ממה שהיה לפניו. בתחום הטריטוריאלי - לא השתנו גבולות המדינה ממה שהיה לפניו, וכן במישור הצבאי לא השתנה לכאורה שום דבר - כוחות ההגנה הפלמ"ח ושאר המחותרות נשארו כמות שהן ולא השתפר שום דבר בכוחם. גם מבחינה שלטונית לא השתנה לכאורה מאומה שכן הרכב "מועצת העם הזמנית" היה זהה כמעט לחלוטין למוסדות

הלאומיים שקדמו להכרזה וכך גם הם המשיכו גם לאחר מכן. רבנו זצ"ל ניתח את ההשלכות הממשיות והרוחניות שהיו לעצם ההכרזה:

בהקמת ישות לאומית מדינתית ריבונית ע"י נציגי עם ישראל, בוטלה הריבונות הנוכרית והוחלה הריבונות של העם היהודי על כל חלקי ארץ ישראל. לשינוי זה יש השלכה משמעותית על אחת המצוות המרכזיות בתורה: "מצוות ירושת הארץ" - "השקולה כנגד כל התורה כולה". המצוה התבארה ברמב"ן (ספר המצוות מצוות עשה ד') כבעלת שני חלקים: אי-שוב הארץ. בהחלת הריבונות על הארץ! עפ"י הרמב"ן זוהי מצוה מרכזית ויחודית שמחייבת את הישות המדינתית גם לצאת למלחמה, במידת הצורך, כדי לרשת את הארץ, ומלחמה זו היא מלחמת מצוה - הגם שבמלחמה זו מסכנים את חייהם של הלוחמים (כמובן שמדובר על סיכון חיים סביר - הכרוך בשיקול דעת מוקדם של המלך וראשי הצבא). מצוות ירושת הארץ היא מצוה מיוחדת, שבשונה ממצוות אחרות וחמורות בתורה, היא אינה נדחית מפני "פיקוח נפש"! ומכאן שהשמחה הגדולה ביום עצמאות היא לרגל הזכות שנפלה בחלקנו שמצוה זו התחדשה: "ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לקיומה הממשי של עיקר מצוה גדולה וקדושה זו" (רבנו שם).

(מעניין לציין שעפ"י מפרשי הרמב"ם אם הוחלה ריבונות מדינתית על הארץ המצוה קיימת גם לפי הרמב"ם. ראה ב"מג"א" שם וב"דברי סופרים" לרבי צדוק הכהן אבן יד, ובשו"ת "ישועות מלכו" חלק יו"ד סימן 10)

כבר בימי רבנו זצ"ל היו ששאלו: האם נכון לשמוח על התחדשות השלטון והריבונות כאשר השלטון הריבוני האמור גם משתמש בכוחו להליכה נגד התורה? רבנו זצ"ל הצביע על דברי הרמב"ם (בהלכות חנוכה פ"ג ה"א) ששמחת החנוכה ואמירת ההלל בחנוכה היא בגלל הנס הגדול שבעטיו הקב"ה החזיר לעם ישראל את הריבונות והמלכות לתקופה של כמאתיים שנה: "וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה עד החורבן השני". אולם ידוע לכל שהמלכות הזו לא תמיד התנהלה על פי התורה ובחלק מהזמן היתה צדוקית, ונלחמה נגד התורה. (אגב עפ"י הרמב"ן מינוי מלך שאינו מבית דוד הוא חטא חמור שהחשמונאים נענשו עליו) ידוע גם שהמלך ינאי הרג את כל חכמי הסנהדרין של דורו! ולמרות זאת אנו שמחים ומודים לקב"ה על הנס שבחזרת המלכות. (אגב, זו גם הוכחה שלעצמאות יש ערך גם רוחני וע"ע בדברי המהר"ל בנצח ישראל פ' א').

עלינו לזכור שעצמאות וריבונות קשה לקנותם ככלי זהב וקל לאבדן ככלי זכוכית (עפ"י חגיגה ט"ו א) ורק פרק זמן קצר בתולדות עם ישראל זכינו להם, ולכן עלינו לשמור עליהם מכל משמר.

רבנו זצ"ל גם הדגיש את חובת ההודאה על הנס הגדול שהקב"ה עשה עימנו בקיבוץ הגלויות. אמנם כבר אין אנו רואים את המראות של התקבצות הגלויות שהיו בימי הקמת המדינה, והצרות היום יומיות משכיחות את הפלא הגדול, אולם עלינו להזכיר לעצמנו את הנס שאין לו אח ורע שעם שגלה מארצו לתקופה של אלפי שנים המשיך להתקיים וחזר לארצו. לעיתים לבנו גס במה שיש לנו ולכן עלינו להזכיר לעצמנו כמה סבל וצרות סבל העם היהודי בגלות ובראשם השואה הנוראה, ולראות את המפנה שלו זכינו עם הקמת המדינה. וגם אם אנו רואים חלק מהכוס הריקה לא נוכל להתעלם מהחלק של הכוס המלאה! האם היתה תקופה בתולדות עם ישראל שהיו כל כך הרבה מוסדות תורה ולומדי תורה - האם לא המדינה היהודית היא אשר מחזיקה את המערכת הזו?! ועוד.

האם בשמחה ביום העצמאות יש משום התעלמות מהדברים הרעים שקרו, או השלמה עם דברים לא תקינים? לא ולא! איננו מתעלמים ואין בנו מי שכואב יותר או כואב פחות! יש בשמחה זו התבוננות עמוקה שמפרידה בין חיוב ההודאה לקב"ה על הניסים שעשה עימנו ובין הצורך להתריע ולתקן קילקולים שקיימים ולא להשלים עימם. אנחנו נאבקים על דמותה של המדינה ועל צביונה - ומנסים להשפיע על מהלכיה בכל כוחנו, אבל לא מתנתקים ממנה ולא מעם ישראל גם אם הדרך קשה ומתסכלת!

ביום העצמאות הזה עלינו לומר בצורה ברורה: צריך להוציא את צה"ל מהיכוח! מי שמשלה את עצמו שהימנעות מגיוס לצה"ל יגרום לשינוי שהוא מבקש - ימצא במקדם או במאוחר שהיא פוגעת בראש ובראשונה בדברים היקרים לו עצמו! ומחזקת את המגמה הפוסט ציונית שרוצה להחליש את כוחו של צה"ל כדי לחולל שינוי תרבותי

במדינה. אדרבא! מצד אחד נדרוש שלא יטילו על צה"ל משימות אחרות - שלא לשמן
נועד ומצד שני נחזק את ידיו במשימת
הקודש, בהגנת העם והארץ.
ביום זה נתכנס - כל הציבור לתפילה ולהודיה לקב"ה. לשמחה על הקיים, ובתפילה
להשלמת כל החסרונות והפגמים.
בתפילת יום העצמאות אנו אומרים: "מי שעשה ניסים לאבותינו וגאל אותם מעבדות
לחרות - הוא יגאל אותנו בקרוב ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ, חברים כל ישראל,
ונאמר **אמן!**"
ההתכנסות של כל הקהילות ביום זה היא גם המענה לקרע שמאיים על עתידו של עם ישראל
במדינתו. אנו צריכים להודיע קבל עם ועולם, שתשובתנו הרוחנית להתנתקות היא
התחברות.

מועדים לשמחה ולגאולה שלימה